

Сяргей Кавальов

ІНТИМНИЙ ЩОДЕННИК

П'еса-дискусія у 2-х історіях

З білоруської переклав *Ігор Набитович*

У кожної епохи своє розуміння інтимності.
Але що таке *інтимність*? Межа,
яка відділяє життя від літератури?

З ненаписаної дисертації Петра.

Історія перша.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

М а к с и м, поет, 23 р.

С т и л я, кримський мистець і пияк, 30 р.

К л а в а, курортниця, 28 р.

О л ь г а, її молодша сестра, 20 р.

С а л т и к о в, служитель банку, чоловік Клави, за 30 р.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а, господиня пансіону, за 50 р.

Дія відбувається улітку 1915 року в містечку Старий Крим.

Історія друга.

ДІЙОВІ ОСОБИ:

П е т р о, літературний критик, біля 23 р.

Л я в о н, модний прозаїк, біля 30 р.

К а л і с а, мисткиня-дизайнер, 28 р.

В е р о н і к а, журналістка, 20 р.

М а к с, видавець і бізнесмен, за 30 р.

Я д в і г а А н т о н і в н а, коректорка, за 50 р.

Дія відбувається у наші дні у Мінську.

Заувага автора: Обидві історії розігрують ті самі шість акторів у відповідності з віковою ознакою. Наприкінці спектаклю частина акторів виходить на поклін у костюмах героїв першої історії, частина – у костюмах героїв другої, що допомагає глядачам пов'язати дві історії у одне ціле під назвою “Інтимний щоденник”.

Історія перша.

З'ява 1.

Пансіонат Дарії Тимофіївни у містечку Старий Крим. У затишному дворику росте декілька розлогих черешень, під черешнями – велика дерев'яна лавка. На лавці сидить Максим у плащі та кашкеті. Насупроти примостився на розкладному стільчику Стиля, перед ним мольберт, а на мольберті – незавершений ще портрет Максима. Стиля легко одягнутий, по-літньому, а Максимові, здається, гаряче в плащі.

М а к с и м (*глянувши з-під лоба на маляра*). Довго ще?

С т и л я. Який ти нетерплячий! Дивись на мене і щасливо посміхайся.

М а к с и м (*скаржиться*). Гаряче мені.

С т и л я. Зате який портрет ти отримаєш! І усього за п'ять карбованців.

М а к с и м (*посміхається*). Ти що, Стиліяне! У мене немає таких грошей!

С т и л я. Ех, ти, студент! Добре, дасиш гривенник, а я тобі зроблю з портрета світлину на пам'ять. А портрет залишу собі.

М а к с и м. Навіщо він тобі?

С т и л я. А раптом ти й справді станеш відомим поетом? І твій портрет придбає у мене за великі гроші який-небудь музей. Ти не смійся. Я минулого літа у Коктебелі намалював для власного задоволення якусь вірменку, а один курортник, певно, якийсь професор, купив у мене цей портрет за вісім карбованців. Виявилось, що це була не вірменка, а відома московська поетеса Маріна Цвєтаєва.

М а к с и м (*захоплено*). Вигадуєш!

Через дворик проходить Дарія Тимофіївна. Господиня пансіонату одягнута як строга вчителька, у руках тримає цигарку з довгим мундштуком.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а (*побачивши, що Максим у плащі*). Максиме Адамовичу, а чого це ви в таку спеку в плащі?

М а к с и м (*винувато*). Та от... (*Показує на Стилю*).

С т и л я (*строго*). Мусимо закінчити вчорашній портрет. А вчора було зимно.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. А-а-а... Тільки не давайте тому бусурманові гроші, коли буде просити.

С т и л я (*ображана*). Даріє Тимофіївно, ви компроментуєте мене в очах мого нового приятеля!

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Ніби я тебе, голодранця, не знаю... До речі, як вам подушки, Максиме Адамовичу: не високі?

М а к с и м. Та ні, дякую.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. А, може, занизькі?

М а к с и м. Чудові подушки, Даріє Тимофіївно!

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а (*бурчить*). Одні люблять високі, інші – низькі, усім не догодиш. (*Робить декілька кроків*). Приходьте увечері на терасу, Максиме Адамовичу: збереться гарна компанія на преферанс.

М а к с и м. Дякую, але я не є великим любителем карт.

С т и л я. А от я із задоволенням прийду!

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а (*зупиняється*). Ти, Стиля, скільки мені винен? І не мені одній. Так що на терасі краще не з'являйся.

С т и л я. Даріє Тимофіївно, ми ж домовилися! До кінця місяця усе віддам. Богом клянуся!

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. От тоді й приходь – коли віддаси (*Тихо бурчить*). Котрий уже рік чую: до кінця місяця, до кінця місяця... Богом клянеться... Цікаво, яким богом?.. Біда мені з ним. (*Виходить*).

С т и л я. З роками я починаю розуміти Раскольнікова... У кожного з нас є своя бабця-лихварка.

М а к с и м. А мені здається, що Дарія Тимофіївна – мила й душевна жінка. У молодості була, напевно, дуже гарною.

С т и л я. Усі вони – милі й душевні... Ти не думай, хлопче, що я народився вуличним мистцем і волоцюгою. Колись у мене була своя фотомайстерня, великий будинок, лагідна дружина. (*З гонором*). І ніхто в містечку не наслідкував назвати мене “Стиля”, а тільки – “пан Стиліян Пефці”...

М а к с и м (*співчутливо*). І щось трапилось?

С т и л я. Все через них: милих, душевних, гарних. Не можна, Максиме, таким гарячим чоловікам, як я, жити в курортному містечку. Це украй шкідливо. Кожного літа злітаються до нас столичні дамочки: молоді, гарні, ефектно одягнені. Приїжджають сюди, щоб відпочити, завести нові знайомства, покрутити романи.. Вийди пізнього вечора у сад за пансіонатом і прислухайся: звідусюди чути шепіт, зітхання, скрики. Чи це ж нормальне життя, коли кожного літа мерехтять перед тобою нові привабливі обличчя, яскраві сукенки, стрункі ніжки? Нашим стомленим, запратьованим жінкам важко з ними зрівнятися. От і моя Феля не зрівнялася... А потім пішло-поїхало: одна, друга, третя. Як карти з колоди. Та ще й справжні карти, та ще й вино... П'янке відчуття свободи і вічної молодості. Розумієш мене?

М а к с и м (*задумливо*) Це – як театр, карнавал замість реального життя з його щоденними клопотами.

С т и л я. Зразу видно інтелігентну людину! Та ти, певно, й сам приїхав, щоб хоча б на мить пірнути в атмосферу цього святкового карнавалу. Десь іде війна, у холодних окопах гинуть наші нещасні, голодні солдати, а ми тут гріємося на сонці, граємо у преферанс, п'ємо вино і заличаємося до гарних панянок!

М а к с и м. Мене прислав батько лікувати хворі легені.

С т и л я. Усі ми хворі, але тим більше нам хочеться веселитися, кохати, тішитися життям, яке, як пісок, протікає у нас крізь пальці. (*Підморгує Максимові*). Признайся, друже, чи ти вже сподобав собі якусь панянку?

Максим мовчить.

С т и л я (*сміється*). Можеш нічого не говорити: відповідь написана на твоєму обличчі. Я навіть беруся вирахувати об'єкт твоєї симпатії. Навряд чи він поселився надто далеко. Таким чином, шукаємо об'єкт захоплення студента Багдановіча серед мешканок пансіонату Дарії Тимофіївни. Завдання надзвичайно просте. Зрозуміло, поза підозрою залишається вже немолода господиня пансіонату, хоча ти й відзначив, що в молодості вона могла бути гарною. Вилучаємо також мадемуазель Браун, манірну, примітивну коханку місцевого багатія Пономаренка. Залишаються дві сестри, старша з яких Клава – симпатична, чорноока жінка, як з картини Врубеля, але, здається, хвора на сухоти й заміжня, а молодша, Ольга – юна, струнка, гарненька, яка несміливими кроками входить у життя і нагадує чудову троянду, яка ось-ось розпуститься з бутону. Кого з них покохав поет Багдановіч? Ставлю увесь свій мізерний маєток на Ольгу!

М а к с и м (*схвильовано*). Чому ти думаєш, що Клава заміжня?

С т и л я. Програв! Програв! І це з моїм досвідом професійного серцеїда. (*Уважно дивиться на Максима*).

М а к с и м (*настійливо*). Звідки ти знаєш, що Клава заміжня?

С т и л я (*посміхається*). Стиля знає все про всіх у Старому Криму. (*Серйозно*). Якось я проводжав Клавдію Петрівну на пошту. По дорозі ми з нею розмовляли.

М а к с и м (*обурено*). Ти чіплявся до неї!

С т и л я. Можеш це так назвати. Але – абсолютно без ентузіазму, і – без наслідків. Заспокойся, друже, вона мені не подобається.

М а к с и м. Брешеш!

С т и л я. Кажу чисту правду, що зі мною рідко трапляється. (*Сумно*). Більш того, коли ми вже з тобою так щиро розмовляємо, признаюся: мені страшенно подобається Ольга..

М а к с и м (*здивовано*). Ольга? Тобі?

С т и л я (*посміхається*). Звучить неправдоподібно? Так само, як мені неправдоподібним здався твій вибір. (*Розважливо*). Але, якщо задуматися, все закономірно. Цікавого до життя молодого поета притягує виразна жіночність, а стомленого життям мистця – дівоча невинність. (*Рішучо*). Однак, досить про це. Сподіваюся, кожен з нас заховає у таємниці вибір?

М а к с и м. Звичайно! Слово честі!

С т и л я. От і добре. Бо наші таємні симпатії невблаганно до нас наближаються.

У дворику з'являються Клава і Ольга. Старша сестра одягнута старанно, зі смаком, по-жіночому, молодша – як недавня гімназистка, головними прикрасами якої є свіжість і молодість.

С т и л я (*припіднімається з крісла й кланяється*). Добрий вечір, шановні мамзелі! А ми тільки-но з Максимом вас згадували!

О л ь г а. З якої нагоди?

С т и л я. Сперечалися, яка жінка у пансіонаті найгарніша.

М а к с и м (*почервонівши*). Стилю, замовкни!

О л ь г а (*з цікавістю*). І що вирішили?

С т и л я. Я, звичайно, відразу віддав свій голос за вас, Ольго Петрівно.

О л ь г а (*незадоволено*). Дякую. А Максим Адамович?

М а к с и м (*обурено до Стілі*). Я прошу тебе!

С т и л я. А Максим вибрав на даму свого серця... Дарію Тимофіївну!

О л ь г а (*зверхньо*). Перестаньте блазнювати, Стилю!

К л а в а (*клопітливо*). Максиме Адамовичу, чому ви в плащі? (*Співчутливо*). Може, застудилися вчора?

М а к с и м (*розгублено*). Та ні...

С т и л я. Скидай плащ, Максиме. Портрет закінчено. (*З гордістю*). Усі присутні можуть полюбуватися видатним твором мистецтва.

Клава і Ольга підходять і розглядають зблизька портрет. Максим скидає плащ, кашкет і долучається до них.

К л а в а. Чудовий портрет. Ви талановитий майстер, Стиліяне!

О л ь г а. Хоча, як людина, часом буваєте нестерпним!

С т и л я. Дякую на доброму слові!

О л ь г а (*жартівливо*). Але я вам вибачу усі ваші вибрики, якщо ви признаєтеся: як ви змусили Максима Адамовича усміхатися?

С т и л я. Довелося йому ввесь час розповідати непристойні анекдоти.

О л ь г а. Все. Я з вами не розмовляю.

С т и л я. Не ображайтеся на мене, Ольго Петрівно. Хочете, я ваш портрет намалюю? Безкоштовно!

О л ь г а. Щоб ви безплатно витріщувалися на мене цілий день? Ніколи! (*Ображена, відходить убік*).

К л а в а. А як портрет самому Максимові Адамовичу?

М а к с и м. Дуже подобається. Дякую тобі, Стиліяне.

С т и л я. Максим відразу хотів купити портрет, але я категорично відмовився і заявив, що продам портрет тільки музеєві.

К л а в а. Якому музеєві?

С т и л я. Тому, який більше заплатить. Ви що, не знаєте, що Максим – відомий поет?

М а к с и м. Стилю, перестань.

О л ь г а (*зацікавлено*). Правда? (*Підходить ближче*).

С т и л я. Тільки вірші він пише на білоруському діалекті. Це – Бальмонт Північно-Західнього краю. Та що там Бальмонт: Блок!

К л а в а (*з докором до Максима*). І ви стільки днів приховували від нас свій талант?

М а к с и м. Мені й справді незручно...

К л а в а. Прочитайте нам свої вірші, Максиме Адамовичу.

М а к с и м. Вони – білоруською. Ви не зрозумієте. А російські переклади мені не подобаються.

С т и л я. Неправда. Я хоч і грек, але майже усе зрозумів з того, що він мені читав. Це дуже подібне до діалекту малоросів.

К л а в а. Ну, хоча б один вірш.

О л ь г а (*нетерпляче*). Прочитайте, прочитайте! А потім... потім підемо гуляти по містечку! Ми вже третій день у Старому Криму, а окрім Катерининської вулиці нічого не бачили.

С т и л я (*іронічно*). Бо окрім Катерининської вулиці тут нема на що дивитися.

Сестри сідають на лавку й готуються слухати вірш.

М а к с и м. Добре. Один вірш. Коротенький. (*Читає*).

У тінях темних лип, що скрили нашу пару,
Брудною стежкою йдемо ми по бульвару;
Недокурки, плевки, лушпиння під ногами, –
Та чи завважу їх, йдучи удвох із Вами?
Крізь димчастий кришталь прозірчастої ночі
Нам зустрічних людей у пільмі сяють очі;
У тьмі пливуть до нас рубіни цигаркові,
І роси міняться під ліхтарем чудові...
Краса довкола нас безмежна й незчислима –
Коли в закоханих вона перед очима! (*Пер. Ігоря Качуровського*)

О л ь г а . Я все зрозуміла: плевки на бульварі окурки, шолуха!

С т и л я. Точнісінько про нашу Катерининську вулицю.

О л ь г а . Але вірш не зараховується!

С т и л я. Чому? Мені сподобався. Дуже мистецький твір, є й конкретні деталі, й, у той сам час є й певна філософія!

О л ь г а (*категорично*). Вірш мусить бути про кохання! Максиме Адамовичу, ви когось кохали в своєму житті?

К л а в а (*строго*). Ольго!

О л ь г а . Нехай відповість! Або прочитає вірш!

М а к с и м. Про кохання? (*Подумавши, посміхається*). “Перше кохання”. (*Читає*).

Вже пізно. Майський морок ночі
На тихих вуличках лежить.
А я веселий. Сяють очі
І кров од щастя аж кипить.

У голові – думки хороші,
Зникає з серця пустота.
І тихо чавкають калоші,
Й під ними хлюпає сльота.

(Переклад Романа Лубківського)

О л ь г а (*кричить*). Вірш не зараховується!

С т и л я. А тепер чому?

О л ь г а. Бо вірш не про кохання, а про калошу!

С т и л я (*регоче*). І правда! (*До Максима*). Сів ти у калошу зі своїм першим коханням, друже!

К л а в а. Ольго, не чіпляйся до Максима Адамовича! (*До Максима*). Не ображайтеся на неї, Максиме Адамовичу! Вона у нас студентка медицини й поезію не надто любить. Я дивуюся, чому вона вас змушує читати вірші. Мабуть, щоб порозважатися.

О л ь г а. Може, я і не професор літератури, але вірш про кохання від вірша про калошу навіть медичка відрізнити зуміє. (*Категорично*). Вірш не зараховується! Третя спроба!

С т и л я (*не витримує*). Прочитай ти їм якийсь романс, Максиме! З поцілунками, обійманнями, зітханнями!

М а к с и м. Не знаю. Може цей... (*Дивиться, як заворожений на Клаву і читає*).

До мене очі знадно-чарівні
Всміхаються, і сяють білі зуби
Й нашіптують слова ласкаво губи,
Гаряча хвиля крові б'є мені

До серця... Що це є? Мана, чи ні?
Чи маю вірити обіцянкам люби?
А, може, цей вогонь – то маска згуби,
Під нею стужа схована на дні?

Буває так: над сонною землею
Мчить метеор. Яскравістю своєю
Тьму протинає і чарує зір,

Горить і сипле іскри безупину,

Виблискує міцніш од ясних зір,
А в глибині своїй несе крижину.

(Переклад Дмитра Павличка)

Западає довга пауза. Ольга кидає уважний погляд на Максима, потім на Клаву.

С т и л я. Здається, втрапив? (*Запитливо дивиться на Ольгу*). Хоч можна було і без метеорита.

О л ь г а . Я не все зрозуміла, але, здається, цей вірш – про Клаву. (*Без ентузіазму*). Вірш зараховується! Ходімо гуляти!

Стиля складає мольберт, Максим також збирається: не знає, чи брати з собою кашкет і плащ.

К л а в а (*неочікувано*). Щось мені сьогодні недобре. Я залишаюся.

О л ь г а . Клаво, тобі прогулянка потрібна в першу чергу! Поєднання гірського повітря з активними рухами дає подвійний ефект!

К л а в а. Знаю, знаю, професоре! Але сьогодні ідіть без мене. Або... може, Максим Адамович так само залишиться! (*Посміхається*). Не сидіти ж мені тут самій.

О л ь г а (*сердито*). Тоді і я залишаюся.

К л а в а. Ні, ти йди! Дай мне трошки відпочити від твоєї турботливої опіки. Стиліяне, покажіть Ользі містечко!

С т и л я. З задоволенням!

О л ь г а . Я не піду з ним гуляти! Він нестерпний!

С т и л я. Ольго Петрівно, обіцяю мовчати, як могила. І тільки відповідати на Ваші питання. Ніхто не знає Старого Криму краще за мене.

К л а в а. Іди, Ольго, іди! Тільки не гуляйте довго і обов'язково, Стиліяне, проведіть Ольгу назад.

С т и л я. Не сумнівайтеся, шановна.

Стиля з Ольгою виходять, при цьому Ольга кілька разів обертається й кидає тривожні погляди на Максима і Клаву.

К л а в а. Сідайте, Максиме Адамовичу.

М а к с и м (*сідає на лавку поруч з Клавою*). Вам також не сподобалися мої вірші, Клавдіє Петрівно?

К л а в а. Чому не сподобалися? Навпаки... Тільки, коли ви читали останній вірш, ви так дивилися на мене...

М а к с и м (*панила*). Як?

К л а в а (*сміється*). Нібито я й справді льодяний метеорит, а ви своїм поглядом хочете розтопити мій космічний холод.

М а к с и м. Я вам зараз усе поясню. Це така метафора...

К л а в а. Не треба нічого пояснювати. Вони швидко повернуться.
(*Тихо*). Ти хочеш мене поцілувати?

М а к с и м (*здивовано*). Що?

К л а в а. Я питаюся: чи хочеш ти мене поцілувати? (*Просто*). Бо мені дуже хочеться, щоб ти це зробив.

М а к с и м. Так.

Максим несміливо цілує Клаву, Клава міцно обіймає його і цілує у відповідь: довго, пристрасно. У цей момент неочікувано повертається Ольга. Хочє щось сказати, але, побачивши, що Максим із Клавою цілуються, мовчки проходить через дворик у свою кімнату. І лише в останній момент не витримує.

О л ь г а (*різко*). Надобраніч! (*Виходить*).

Зніяковілий Максим хоче вирватися з обіймів Клави, але жінка не відпускає його.

К л а в а (*шепче*). Не бійся, вона пішла... Милий мій, сором'язливий хлопчику! (*Ще міцніше обіймає і цілує Максима. Так міцно, ніби це останні поцілунки у її житті*).

З'ява 2.

Пізнього вечора у затишному дворику пансіонату Дарії Тимофіївни. На лавці під розлогою черешнею сидить Стиля, грає на гітарі й наспівує нетверезим голосом слова модного романсу.

С т и л я (*наспівує*): В том саду, где ми с вами встретились,
Ваш любимый куст хризантем расцвел,
И в моей груди расцвело тогда
Чувство яркое нежной любви.
Отцвели уж давно хризантемы в саду,
Но любовь все живет в моем сердце больном...¹

У дворику з'являються Максим і Клава. У Клави задумливий, а в Максима виразно закохний вигляд. Вони не вельми раді зустрічі зі Стилею, який до того зайняв їх лавку. Стиля, хоч напідпитку, але відразу ж розуміє ситуацію.

С т и л я. Здається, я зайняв ваше улюблене місце. (*Піднімається з лавки*). Але без боротьби уступаю його вам.

К л а в а. Що ви, Стиліяне, сидіть.

¹ У тому саду, де ми з вами зустрілись, ваш улюблений куц хризантем зацвів, і в моїх грудях розцвіло тоді яскраве почуття ніжного кохання. Відцвіли вже давно хризантеми в саду, але любов продовжує жити в моєму хворому серці (*рос.*).

С т и л я. Е, ні... Стиля – битий вовк, знає, коли прийти, коли піти. *(Підморгує Максимові)*. На терасі ще не грають у преферанс?

К л а в а. Грають. Але компанія поки що невелика.

С т и л я. Піду їм поспіваю. Дарія Тимофіївна заборонила мені з'являтися як гравцеві, але може мене приймуть як барда? *(Наспівує останній рядок романсу)*. Увы это были цветы, а не я и не ты...²

Стиля виходить. Клава з Максимом сідають на лавку.

К л а в а *(осудливо)*. Інтелігентна по суті, людина. А так опустився.

М а к с и м. Так, він губить себе і свій незвичайний таланти. Шкода його.

К л а в а. Усіх тобі шкода, Максиме. А от я – жорстока. Дуже жорстока. Не віриш?

М а к с и м. Ну, й добре. Отже ти покохала, шкодуючи мене.

К л а в а. Одних губить невиліковна хвороба, а інші в той же час гублять самі себе. Виходить, що через різні причини, але всі люди нещасливі. Щось шукають, втрачаючи сили... а так нічого й не знаходять.

М а к с и м. Неправда, я – щасливий. Бо знайшов тебе. *(Бере в свої руки Кавині руки)*.

К л а в а *(посміхається)*. Знайшов... під черешнею. А коли б там опинилася інша жінка – знайшов би її. *(Безтурботно)*. Сьогодні знайшов, завтра втратив.

М а к с и м *(ображено)*. Не кажи так, Клаво. Я вірю, що тільки тебе міг зустріти в цьому дворіку. І вже нікому тебе не віддам!

К л а в а *(з цікавістю дивиться на Максима)*. Який же ти смішний, Максиме. *(Цілує Максима)*. Життя таке просте, таке банальне, а ти будь-якій події вмієш надати якийсь вищий, метафізичний сенс.

М а к с и м *(уперто)*. Бо у кожній, на перший погляд випадковій події є вищий, метафізичний сенс.

К л а в а. Я виросла в міщанському середовищі і в мене ніколи не було знайомих поетів. Але коли я читала Северяніна, Блока, Єсеніна, мені завжди здавалося, що це дуже небезпечі люди.

М а к с и м *(здивовано)*. Чому небезпечі?

К л а в а. Бо вони будь-яку подію, випадок, зустріч перетворюють у літературу. Здається, що в їхньому житті нема нічого свого, особистого. Все навколо – тільки тема для віршів. От ми розлучимось і ти також напишеш про мене віршик?

М а к с и м *(ображено)*. Ми не розлучимось!

К л а в а. Добре, не розлучимось. Але віршик ти напишеш?

М а к с и м. Так... Якщо ти дозволиш.

К л а в а. Ну, й напиши. *(Сумно)*. Може нічого і не залишиться на землі після Клави Салтикової окрім твого вірша...

² На жаль, це були квіти, а не я, і не ти *(рос.)*.

М а к с и м. Клаво! (*Притягує Клаву до себе*).

У дворику з'вляється Ольга з книжкою в руці. Максим з Клавою цілуються і не зауважують дівчини. Ольга сідає на лавку побіч з закоханою парою, розгортає книжку і читає вголос.

О л ь г а (*читає*). Коли самець зауважує самку, його організм виділяє додатковий білок, який потрапляє у мозок. Мозок відразу накерує сигнал до статевого органа, що викликає появу так званої *ерекції*...

Максим з Клавою повільно відсовуються один від одного. У Максима зникновілий, а у Клави сердитий вигляд.

К л а в а (*строго*). Ольго, що ти тут робиш?

О л ь г а. Готуюся до екзамену з анатомії. (*Знов читає*). У свою чергу, у організмі самки, якщо вона прагне до статевого акту з самцем, виділяється спеціальна волога...

К л а в а. Перестань!

О л ь г а. А, що? Цікаво. Й дуже детально. Тут навіть ілюстрації є. Максиме Адамовичу, ви цікавитеся анатомією? Хочете подивитися? (*Подає книгу Максимові*).

К л а в а. Ольго, негайно повернися у кімнату! (*Відбирає в Ольги книгу*).

О л ь г а. Не хочу сидіти одна в кімнаті!

К л а в а. Тоді йди, куди хочеш!

О л ь г а. Куди? Грати з Дарією Тимофіївною та її гостями в преферанс? Чи слухати романси п'яного Стилі? Нікуди не піду! Мені тут добре!

М а к с и м (*зі співчуттям до Ольги*). Клаво! Може...

К л а в а. Максиме, у мене до вас прохання. Сходіть до моєї кімнати і принесіть мою теплу шаль. Ми підемо з вами гуляти у сад.

Максим піднімається з лавки і з зникновілим виглядом іде виконувати доручення Клави.

О л ь г а. Так, ідіть у сад! У *той* славний сад! Саме час вам туди йти!

К л а в а. Ольго, чого ти домагаєшся?

О л ь г а. Як тобі не соромно! Перед ним, переді мною, перед твоїм чоловіком!

К л а в а. Перестань! Я добре бачу, що не за мого чоловіка ти переживаєш! (*Співчутливо*). Тобі подобається цей бідний хлопчик?

О л ь г а (*з викликом*). А хоч би й так? Що в цьому поганого?

К л а в а. Нічого, якби він зустрівся тобі на московському бульварі, а не в пансіонаті для туберкульозників. Не надумайся закохатися в нього, моя дорога!

О л ь г а. Я давно доросла, і сама вирішую, коли й у кого мені закохуватися!

К л а в а. Але не цього разу, сестро. У такого кохання нема майбутнього. Воно для проклятих, таких, як я, як Максим. А ти... мусиш жити.

О л ь г а. Нікому я нічого не мушу! Може я також хочу померти!

К л а в а (*столнено*). У твоєму віці всі хочуть померти. Максим повертається. Я прошу тебе: йди спати.

Максим повертається з шаллю. Ольга сидить набурмосившись, але не виходить.

К л а в а. Дякую, Максиме. Ходімте гуляти. У Ольгі сьогодні поганий настрій, тому її краще не зачіпати.

Клава накидує шаль, бере Максима під руку й виводить із дворика. Ольга залишається сама.

О л ь г а (*вибухає*). Підла жінка! Самка! Прикриваєшся високими словами про кохання, про смерть, а хочеш тільки одного! Фарисейка!

У дворику з'являється Стиля: сумний, розгублений, без гітари.

С т и л я. Який фатальний вечір! Програв гітару... Боже, який же я дурень!.. (*Зауважує Ольгу*). А ви чому сидите самотньо, Ольго Петрівно?

О л ь г а (*сердито*). Вас чекаю!

С т и л я. Знущаетесь з мене? Хочете мене остаточно добити своєю погордою? Давайте, мені вже сьогодні нічого не страшно.

О л ь г а. Я серйозно! (*Рішуче схоплюється з лавки*). Я хочу піти з вами в сад!

С т и л я. Ольго Петрівно, облиште.

О л ь г а. Я вам не подобаюся?

С т и л я (*сумно*). Подобається, навіть дуже. Але вже ніч. І ви знаєте, що в цього саду не найкраща слава.

О л ь г а. От і добре! Сьогодні особлива ніч! Не упустіть свій шанс.

С т и л я. Не треба.

О л ь г а. Треба! Я вам наказую! (*Хопає Стилю за руку і тягне за собою*). Я хочу в сад!

С т и л я. Пошкодуйте мене, Ольго Петрівно. (*Кричить*). За що ви мене так ненавидите?.. (*Слухняно йде услід за Ольгою*).

З'ява 3.

У дворику пансіонату Дарії Тимофіївни. На лавці під черешнею сидить Ольга, читає книгу: все той же підручник по анатомії. З боку вулиці з'являється Максим, він у чудовому настрої, іде підскоком, щось наспівуючи.

О л ь г а (*віддклавши книгу*). Ну, чого ви скачете, як гірський цап?

М а к с и м (*зауваживши Ольгу*). Бо життя чудове, Ольго! Мені хочеться скакати, співати, розцілувати увесь світ!

О л ь г а . Можете почати з мене. (*З погордою*). Як мало чоловікові треба для щастя: знайти собі ласкаву, податливу самку.

М а к с и м (*обурено*). Ольго! Я прошу вас!

О л ь г а . Сідайте, нам треба поговорити...

М а к с и м (*рішуче*). Справді, треба, і вельми серйозно! (*Сідає на лавку, але відразу ж схоплюється, щось згадавши*). Зараз, я тільки скажу Клаві...

О л ь г а . Не треба їй нічого казати! Вона передала вам записку. Сядьте і уважно її прочитайте. (*Виймає сховану поміж сторінками книжки записку й простягає Максимові*).

М а к с и м (*посміхається, нічого не розуміючи, слухняно сідає*). Записку? (*Бере записку, розгортає й читає. Поступово його обличчя нахмурюється, руки починають тремтіти*).

О л ь г а (*з цікавістю спостерігає за реакцією Максима*). І де це щастя? Вам уже не хочеться розцілувати увесь світ? (*Співчутливо*). Та не переживайте ви так. Нічого особливого не сталося. До вашої коханки неочікувано приїхав чоловік.

М а к с и м (*схвильовано*). Я не знаю, що мені тепер робити... Хоча, не знаю... Треба піти до нього. У всьому признатися, сказати, що я щиро Клаву кохаю...

О л ь г а (*здивовано*). Тільки не надумайтеся робити дурниць. Тримайте себе в руках. Сьогодні приїхав, завтра поїде.

М а к с и м . Яка ви цинічна, Ольго. (*З почуттям образи*). Ще більше, ніж ваша сестра.

О л ь г а . Я не цинічна. Я нормальна. А от ви – невиправний романтик. Переспали раз-другий з жінкою й уже набрали собі в голову. Піду, признаюся, щиро кохаю... А ви в неї спитали: чи хоче вона, щоб ви пішли й призналися? Краще заспокойтеся й поведьте себе... як справжній мужчина. (*З погордою*). Те, що ви називаєте коханням – насправді – лише фізіологія.

М а к с и м (*знервовано*). Звідки вам це знати!

У дворику з'являється Стиля. Ольга, побачивши мистця, спочатку рішуче відвертається, але потім повертається назад і здивовано розглядає його. Справді, вигляд у Стилі вартий уваги. Він у костюмі, хоча, здається і з чужого плеча, у старанно відпрасованій білій блузі й при краватці. У руках тримає букет польових квітів.

С т и л я (*нерішучо*). Ольго, можна з вами порозмовляти. (*Крутить у руках букет квітів*). Tet a tet.

Максим піднімається з лавки, щоб піти, але Ольга хапає його за руку.

О л ь г а . Залиштеся, Максиме!

М а к с и м . Я краще піду.

О л ь г а . Я вас дуже прошу!

М а к с и м . Ну, як хочете... (*Неохоче сідає*).

О л ь г а (*до Стилі, виклично*). Максим Адамович – друг нашої сім'ї. У мене немає від нього секретів.

С т и л я . Що ж, можна і при свідках. (*Перемінається з ноги на ногу*).

Ольго, я, звичайно, людина нікчемна. Легкодумна людина, баламут. Мною можна гордувати, з мене можна сміятися. Я сам вибрав собі таке пусте життя і я не маю кого звинувачувати за своє незаздрісне становище. Але я кохаю вас... І після вчорашнього вечора... Після всього, що сталося... Я подумав... Якщо ви раптом... Словом, виходьте за мене заміж!

О л ь г а (*не вірить своїм очам*). Ви з'їхали з глузду? Чи просто п'яні з самого ранку?

С т и л я . Щодо втрати глузду – не знаю... А пити – не пив, ані краплини. Прокинувся, подумав-подумав, і прийшов. Я, між іншим, людина з гонором, щоб ви знали, й до того ж вас кохаю... Це вам. (*Подає Ользі букет*).

Ольга неочікувано заходиться істеричним сміхом.

С т и л я . Звичайно, у вас є причини мене ненавидіти, але...

О л ь г а (*крізь сміх*). Та хто вам сказав, що я вас ненавиджу? Ви мені просто байдужі!... Ідіть геть, смішна ви людина!

С т и л я . Так я і думав. (*Сам до себе*). Блазень. (*Кидає букет під ноги, повертається й виходить*).

Ольга ніяк не може стримати нервовий сміх.

М а к с и м (*з докором*). Навіщо ви з ним... так жорстоко?

Ольга продовжує сміятися, але цей сміх переходить у плач.

М а к с и м (*зрозумівши, що дівчина плаче*). Заспокойтеся, Ольго. Не треба. Він пішов. (*Невміло обнімає дівчину*). Усе буде добре.

Входить Клава зі своїм чоловіком.

С а л т и к о в (*жартівливо*). Так, що тут відбувається? Схвильований молодий чоловік... Дівчина в сльозах... Кинуті в порох квітки... Ой-яй-яй. Усі симптоми курортного роману. (*До Клави*). Я не помилився, Клаво?

О л ь г а. Та ну вас усіх! (*Схоплюється з лавки й утікає в свою кімнату*).

С а л т и к о в (*до Клави*). Це той самий Максим, про якого ти розповідала?

К л а в а. Так. Познайомтеся, Максиме. Це мій чоловік.

С а л т и к о в (*протягує Максимові руку*). Салтиков, Інокентій Михайлович. Банківський працівник.

М а к с и м (*невизначно*). Максим Багдановіч.

С а л т и к о в (*до дружини*). Присядемо, Клавочко? (*Салтиков і Клава сідають на лавку, Салтиков бере в руки розгорнуту книгу, яку залишила Ольга*). Що читаєте? (*Розглядає малюнки, потім кидає здивований погляд на Максима*). Боже, молодий чоловіче...

К л а в а. Це книга Ольги. Підручник з анатомії.

С а л т и к о в. Зрозуміло, так сказати теорія... (*Закриває книгу й кладе поруч із собою*). Я вам співчую, Максиме: Ольга у нас дівчина приваблива, але характер у неї...

К л а в а (*до чоловіка, з усмішкою*). Кешо, не примушуй нашого милого друга червоніти.

С а л т и к о в. Ну, добре, змінимо тему. (*Бадьоро*). То ви навчаєтеся, Максиме?

М а к с и м. Так.

С а л т и к о в. І де, дозвольте запитатися?

М а к с и м. У Ярославському юридичному ліцеї.

С а л т и к о в. Слушний вибір професії. Без шматка хліба не залишитеся.

М а к с и м. Це батьків вибір, а не мій.

С а л т и к о в. Ну, батьків у важливих справах треба слухатися. А батько ваш де працює?

М а к с и м. У Ярославському відділенні Селянського банку.

С а л т и к о в. То ми з вашим батьком працюємо у тому самому банку! (*Поважно*). Тільки я в центральному, Московському відділенні. Правда, тепер, якраз, переводжуся в Сімферополь. У Клавочки погано зі здоров'ям, треба кардинально змінити клімат. Сподіваюся, ваші близькі в доброму здоров'ї?

К л а в а (*запізнено*). Кешо!

М а к с и м. Ні. Мати померла. І старший брат також.

С а л т и к о в (*розгублено*). Вибачте, не знав... (*Замавкає на хвилю, шукаючи іншу тему для розмови*). А що ви думаєте про становище на

фронті? Як, переможемо прусаків до осені? У нас же видатні генерали: лише Брусілов чого вартий! Молоді Корнілов і Денікін. А російський солдат – узагалі найкращий у світі. Іще Бісмарк попереджав європейців: ніколи не воюйте з Росією, все одно програєте! Російський солдат усе витримає: холод, голод, навіть брак амуніції та зброї. От тільки всякі там жидо-масони та інші іногородці підривають бойовий дух нашої армії. *(Не витримавши)*. Так звані революціонери, мать їх! Усіх у Сибір!

К л а в а *(з жахом)*. Інокентію!

М а к с и м *(спакійна)*. Я також інородець: білорус. А мій брат-небіжчик був революціонером.

Западає довга пауза. У дворику з'являється Дарія Тимофіївна.

С а л т и к о в *(втішено)*. А от і наша любя господиня! *(Схоплюється з лавки назустріч Дарії Тимофіївни)*.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Що ж ви тут сидите? Ходімо до нас, на терасу, Інокентію Михайловичу! Зібралось чудове товариство, пограємо у преферансик.

С а л т и к о в. У преферансик – з задоволенням, Даріє Тимофіївно. *(Кинувши недобррозичливий погляд на Максима)*. Тим більш, що розмова наша якось не ладиться. *(До дружини)*. Ходімо, Клаво.

К л а в а. Іди, я зараз. *(Піднімається з лавки)*.

Дарія Тимофіївна і Салтиков виходять.

К л а в а. Не ображайтеся, Максиме, на мого чоловіка. Він турботливий чоловік. Клопочеться про мене, про Ольгу. А те, що ви чули... це тільки гучні слова. Нема в нього ніякої ненависті до іногородців... Ми з Ольгою по мамі – вірменки.

Максим неочікувано кидається перед Клавою на коліна і обіймає її за ноги.

М а к с и м. Клаво, я не можу так! Давай скажемо йому, у всьому признаємося! Поїдемо зі мною, Клаво!

К л а в а *(озирнувшись)*. Встаньте, негайно! Нас можуть побачити. *(Примушує Максима встати)*. У чім признаємося, куди поїдемо?

М а к с и м. Признаємося, що ми кохаємо одне одного! Поїдемо у Ярославль!

К л а в а *(посміхається)*. У Ярославль? У дім вашого батька? І що ми з вами будемо там робити? Ходити разом у лицей?

М а к с и м. Я кину лицей, знайду працю, хоч би найтяжчу! Зате ми будемо разом, Клаво!

К л а в а. Максиме, не поводьте себе як юний гімназист. Я ж вас просила в записці: тримайте себе в руках. Ви хочете зіпсувати мені життя? Мої останні роки...

М а к с и м. Не кажіть, так, Клаво! (*Хпає Клаву за руки*).

К л а в а. Я кажу правду. Мені треба йти, Максиме.

М а к с и м. Ви мене не кохаєте! Ольга має рацію: це тільки фізіологія. Я для вас був тільки еротичним засобом!

К л а в а. Що ж, думайте так, якщо вам від цього легше. (*Іде на терасу, потім на мить зупиняється*). До речі, мій чоловік дуже швидко від'їжджає. (*Виходить*).

М а к с и м (*у розпачі*). Я не можу так! Не можу!

З'ява 4.

У дворику пансіонату Дарії Тимофіївни. На лавці – спаковані речі Максима. На одній з валізок лежить книга. Сам Максим стоїть неподалік у плащі і кашкеті й розмовляє з Дарією Тимофіївною.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. А, може, залишитесь, Максиме?

М а к с и м. Ні, Даріє Тимофіївно. Я вже вирішив.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Невже вам погано в нас було? Кімната була затісна, чи, може, кухня не відповідала? Так ви б сказали, я б вас у іншу кімнату перевела. А кухарці наказала б, щоб вона вам окремо готувала.

М а к с и м. І кімната була чудова, й обіди були смачні. Дякую, Даріє Тимофіївно. Просто, стомився я вже відпочивати. Тягне до книжок, у бібліотеку. Поїду.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Ну, не ображайтеся на мене, якщо щось не так. (*Виймає з портмоне гроші й протягує Максимові*) Я підрахувала: ви заплатили за місяць, а були три тижні. П'ять карбованців ваші.

М а к с и м. Що ви, Даріє Тимофіївно! Не треба. Я сам винен, що швидше виїжджаю.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Беріть, беріть. У дорозі знадобиться. Ви – студент, людина бідна, а я – дама з гонором, мій чоловік був гвардійським офіцером. Мені чужі гроші не потрібні. (*Примушує Максима забрати гроші*). Ви до Феодосії на чому добираетесь?

М а к с и м. Стиліян обіцяв знайти транспорт.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а (*осудливо*). І ви довірили таку важливу справу тому пройдисвітові? Знайде яку-небудь драбину, а гроші заплатите як за екіпаж! Піду сама проконтролюю.

У дворику з'являється Ольга. Зупиняється і чекає, доки піде Дарія Тимофіївна.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а (зауваживши Ольгу). А от і паклонніци прийшли попрощатися. Я ж кажу: залишайтеся. (*Виходить на вулицю*).

О л ь г а (*підходить до Максима*). Шкода, що ви від'їжджаєте. (*Приязно вміхається*). З ким ми тепер будемо лазити по горах, шукати напівзруйновані монастирі? З ким будемо їздити у Коктебель купатися і збирати сердоліки?

М а к с и м. Усі монастирі ми вже з вами знайшли, якщо вірити довіднику. І в Коктебель гарно з'їздили, а всі сердоліки не позбираєш, треба і для інших курортників щось залишити. Дякую вам за чудову компанію, Ольго.

О л ь г а. Не ображаєтеся на мене? Я вам стільки зайвих слів наговорила.

М а к с и м. Та ні, ви мали рацію. Усі наші високі почуття можна звести да простої фізіології. До речі, я під вашим впливом навіть спробував описати усі свої відчуття натуралістичним методом. Але дуже невдало. (*Винувато всміхається*). Кепський з мене натураліст. (*Бере книжку, яка лежала на валізі і протягує Ользі*). Ось ваш підручник, ви його на лавці забули. Бажаю успішно скласти екзамен.

О л ь г а. Боже, яке я ще дитя! А ви знайшли кого слухати... Мужчина називається... (*Строго*). І на Клаву не ображайтеся. Вона вчора всю ніч проплакала.

М а к с и м (*з недовірою*). Вона?

О л ь г а. Так. І я разом з нею. А що ви думали? Клава тільки на вигляд така холодна й байдужа, а сама знаєте, як переживає? (*З болям*). Невже ви не зрозуміли, що ви – останнє кохання в її житті? Остання, хоч і недозволена радість, останній теплий день осені перед довгою зимою, яка, можливо, ніколи не закінчиться... (*Замовкає*).

У дворику з'являється Стиля. У руках у нього – картина, загорнута в папір. Побачивши, що Максим прощається з Ольгою, Стиля тактовно зупиняється поодаль.

М а к с и м (*тихо*). Клава вийде зі мною попрощатися?

О л ь г а. Не знаю. (*Протягує Максимові листок з блокнота*). Ось моя адреса. Якщо вам захочеться написати Клаві – пишіть, я передам. Мені також можете написати – я буду рада. (*Кинувши погляд на Стилю*). Я скажу Клаві, що ви від'їжджаєте.

Ольга виходить, Стиля підходить ближче.

С т и л я (*урочисто*). Карета чекає, графе. Лінійку, правда, знайти не вдалося, але віз – цілком справний.

М а к с и м (*посміхається*). Графові підійде і віз, аби на нім була солома!

С т и л я. Щодо соломи – не хвилюйся: є, ще й свіжа. Дарія Тимофіївна особисто перевірила. Вона там сперечається з візником, ціну збиває. *(Протягує Максимові картину, обгорнуту в папір)*. А це тобі.

М а к с и м *(узявши картину)*. Що це?

С т и л я. Портрет відомого поета Максима Багдановіча, написаний маловідомим кримським малярем Стиліяном Пефці.

М а к с и м. Дякую! Знаєш, у мене якраз є п'ять карбованців, Дарія Тимофіївна повернула. *(Шукає в кишені гроші)*.

С т и л я. Ніяких грошей! Це подарунак. *(Завагавшись)*. Але коли ти дуже настоюєш, я можу взяти від тебе гривенник – випити увечері за твоє здоров'я.

М а к с и м *(Віддає гривенник)*. Дякую, Стилю. І за портрет, і за дружбу. Без тебе Старий Крим був би сумним містечком. *(Обіймає мистця)*.

С т и л я *(розчулено)*. Це найвища похвала моєї діяльності. Ну, що, ходімо?

М а к с и м *(розгублено)*. Зараз, я тільки хотів... *(Кидає погляд у той бік, звідки може з'явитися Клава)*.

С т и л я *(усе зрозумівши)*. Але недовго. Візник нервується, чи встигнете ви на поїзд.

Стиля бере валізки Максима і несе на віз. Максим нервово ходить уздовж дворика, час від часу поглядаючи на годинник. Але Клава не з'являється.

М а к с и м. Не прийшла. *(Ображено)*. Ну, і нехай!

Максим виймає з кишені нотатник, вириває аркуш паперу і швидко починає писати Клаві записку. Написавши, складає аркуш удвоє, підписує, й дивиться, куди б покласти записку. Врешті, залишає її просто на лавці, а зверху кладе камінчик. У цей момент у дворику нарешті з'являється Клава.

К л а в а. Максиме!

М а к с и м *(майже перелякано)*. Клаво! *(Хапає свою записку, складає і рве на шматки)*.

К л а в а. Я всю ніч думала... шукала слова... мені так багато треба тобі сказати...

У дворику з'являється зденеровована Дарія Тимофіївна.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Максиме, ви їдете чи ні?

М а к с и м. Так... їду... *(Дивиться на Клаву)*.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а *(вимогливим голосом)*. Тоді біжіть хутчіше! Стиля знайшов якусь жахливу тарадайку і шаленого візника, не знаю, чи встигнете ви з таким транспортом на потяг!

М а к с и м. Так... біжу... *(Робить декілька кроків у бік Дарії Тимофіївни)*. Поїзд... *(Раптово розвертається і біжить до Клави)*. Це тобі, на пам'ять. *(Вкладає Клаві в руки портрет, отриманий від Стили)*. Я все одно кохаю тебе, Клаво!

К л а в а. Максиме! *(У відчаї обнімає Максима і цілує на очах здивованої господині пансіонату)*.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а. Це що ще таке?! *(Строго)*. Ма-а-аксиме!

М а к с и м *(відривається від Клави)*. Біжу, Даріє Тимофіївно!

Максим вибігає з дворика. Клава, притиснувши портрет до грудей, повертається у свою кімнату. У дворику залишається тільки Дарія Тимофіївна, сідає на лавку, переводить дух.

Д а р і я Т и м о ф і ї в н а *(бурчить)*. Біда мені з ними. Кожного року та ж сама історія. Приїджають до нас здалеку: самотні, змерзлі, напівживі. Відігріються крихту на південному сонечку, подихають свіжим повітрям, і починають харахоритися, поглядати одне на одного, залицятися. Потім прощаються, плачуть, клянуться зустрітися через рік. А, дивись, наступного літа – зовсім інші обличчя миготять, а ті, хто клявся і чекав зустрічі, вже знайшли собі вічний притулок і спокій... Як бабки-одноденки над водою. Усе в них нетривале – і життя, і почуття на один сезон. І тільки ми, тут, вічні. Чекаємо їх, готуємо кімнати, доглядаємо дворик і сад. *(Стомлено)*. Боже, коли вже зупиниться ця карусель?

Історія друга.

З'ява 1.

У редакції літературно-мистецького часопису „Брама”. Приміщення редакції – це звичайна двокімнатна квартира. У великій кімнаті знаходиться декілька столів, крісел, шафа з журналами та пошарпана канапа. За комп'ютерним столом сидять Каліса, за письмовим – Ядвіга Антонівна, на канапі вклався Лявон. У Лявона пом'ятий, заспаний вигляд.

Двері в меншу кімнату – редакторський кабінет – привідчинені.

Л я в о н (*розплющивши одно око*). Калісочко, серденько, зроби кави. Мій розум без допінгу не функціонує.

К а л і с а (*не відривається від комп'ютера*). Яка на мене чекає винагорода?

Л я в о н. Моє палке кохання.

К а л і с а (*без ентузіазму*). Ф-фу!

Л я в о н. І шматочок шоколадки. (*Пошукавши в кишенях, виймає поламану шоколадку. Розплющує друге око і скептично розглядає шоколадку*). Кілька шматків. Дрі-і-ібненьких.

Каліса зітхає і береться робити каву. Наливає воду і вмикає електрочайник.

К а л і с а. Можу зробити з цитриною. (*Співчутливо*). Допмагає.

Л я в о н. Не треба. Як кажуть, не псуй чай цукром, каву цитриною, а кохання шлюбом.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*осудливо подивившись на Лявона*). Лявонечко, ви зовсім не бережете свій молодий організм.

Л я в о н. Я згораю на вогнищі натхнення.

К а л і с а. Тлієш. Смороду від твого вогнища більш, ніж вогню. Ти завершив роман?

Л я в о н. Ц-с-с! Шеф почує! (*Уточнює*). Маю на увазі не того шефа, який плюскається зараз у хвилях Чорного моря, а кар'єриста, який тимчасово зайняв редакторський кабінет.

З редакторського кабінету виходить Петро.

П е т р о. Вероніка не телефонувала?

К а л і с а. Поки що ні. Вип'єш кави, Петре?

П е т р о. Можна. (*Подумавши*). Тільки з цитриною.

К а л і с а. А ви, Ядвіго Антонівно?

Я д в і г а А н т о н і в н а. Мені краще чаю. (*Виймає з торбинки термос*). У мене свій, із зіллям. (*До Лявона*). Льоню, вам також корисніше випити чаю.

Л я в о н. Не завжди корисне – це приємне, Ядвіго Антонівно.

Каліса частує Лявона і Петра кавою, потім наливає собі.

П е т р о. Лявоне, ти завершив роман?

Л я в о н (*без ентузіазму*). Майже. Залишилося написати фінальну сцену.

П е т р о. Встигнеш здати у наступний номер?

Л я в о н. Не знаю. (*Задумливо*). Розумієш, бракує яскравого життєвого враження.

К а л і с а (*іронічно*). А вчорашнє було недостатньо яскраве?

Л я в о н (*махає рукою*). Е-е-е!

П е т р о. Хотілося б почати номер цікавим матеріалом.

Л я в о н (*уточнює*). В значенні – скандальним?

П е т р о (*з надзєю*). Може, у редакційних запасах знайдеться щось варте уваги?

Л я в о н (*зважає на руці стос рукописів, які тільки що лежали в нього під головою*). От вип'ю кави і беруся за читання невизнаних геніїв.

П е т р о. Дякую за каву, Калісо. (*Прямує в кабінет*).

Я д в і г а А н т о н і в н а (*несміливо*). Петре Володимировичу, ви не забули про моє прохання? Ганнуса так хвилюється...

П е т р о. Памятаю, Ядвіго Антонівно. Але професор ще не вернувся з конференції. (*Зникає в кабінеті*).

Л я в о н (*провівши Петра поглядом*). Вислужується, Белінський.

К а л і с а. Заздриш, що Бронік не на тебе залишив журнал?

Л я в о н. Навпаки, співчуваю. Я – вільний мистець.

Я д в і г а А н т о н і в н а. Льоню, ви справді написали роман?

Л я в о н. Незабаром вам доведеться виправляти помилки.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*з повагою*). Ви талановитий письменник, Льоню. У вашомці віці – та вже й написати роман...

К а л і с а. Який там роман, Ядвіго Антонівно! Десять сторінок, ні героїв, ні сюжету.

Л я в о н (*ображено*). Неправда. Сторінок сорок набереться. І герой є – я. Всі інші – героїні. І назва кльова: „Я і метелики-одноденки. З приватного життя Лявона К.”

К а л і с а. Назви простіше: „Як я їх”.

Я д в і г а А н т о н і в н а. Знову доведеться вичитувати коректуру в редакції. У мене дочка цікава, ще підгляне. (*Схвильовано*). Можете з мене сміятися, називати мене старомодною, але за деякі публікації в нашому журналі мені соромно. Приходить до мене нещодавно приятелька-

вчителька й питається: „Що ви, Ядзю, друкуєте? Замість того, щоб закликати читачів любити Батьківщину і берегти рідну мову, ви в своїм журналі культивуєте розпусту і бридоту”. І зачитує уривок... *(Безпомічно)*. Я після того на неї очей не могла підняти.

Л я в о н *(з цікавістю)*. А що вона зачитала?

Я д в і г а А н т о н і в н а *(відмахується)*. Мені соромно таке вголос вимовляти.

Л я в о н. Який номер?

Я д в і г а А н т о н і в н а. Попередній.

Л я в о н *(впевнено)*. „Апостоли Нірванни”.

К а л і с а. Я робила мистецьке оформлення. Комп’ютерна графіка.

Лявон робить знак Калісі. Каліса бере з шафи журнал і кидає Лявону. Лявон спритно ловить журнал, відкриває і зачитує уривок із згаданого твору.

Я д в і г а А н т о н і в н а *(протестує)*. Заради Бога, Льоню, не треба!

Л я в о н *(читає)*. „От упевнена мускулиста рука гладить її литки, сідниці, потім мокро проміжжя. Середній палець потрапляє в вологу розкішницю й лоскоче, лоскоче, лоскоче. Жінка знемагає і мучиться від внутрішнього жару, тяжко дихає, тримаючись за холодні поручні ліжка. Раптом зауважує, що хтось сідає їй на груди так, що її голова опиняється поміж пітних волосатих ніг нахабного вершника. До її уст доторкається щось пружке і тепле. Вона автоматично відкриває рот і починає смоктати, ніби довгу солодку цукерку. Час від часу вершник руками притискає її голову до себе так, що учителька ледь не задихається. Бо розміри збудженого прутня не співпадають з розмірами її мініатюрного ротика. У нижній частині свого тіла вона відчуває шпаркі поступальні поштовхи чужородного предмета. Емма Борисівна не витримує такої напруги, й у екстазі втрачає притомність...” *(Відривається від журналу)*. До речі, у цьому самому номері поміщено й повість „Ерогенна зона”.

Я д в і г а А н т о н і в н а *(обурено)*. Бикав і Караткевіч ніколи б не опустили до такого бруду!

К а л і с а. Згодна. Хоча мистецьке оформлення було гарне.

Л я в о н. Але ж це був спеціальний дискусійний номер: „Еротика та порнографія”. Навіщо ваша приятелька його купляла, якщо вона така цнотлива?

Я д в і г а А н т о н і в н а. Я надіюся, Льоню, за ваш роман мені не доведеться червоніти?

К а л і с а. Не сподівайтесь, Ядвіго Антонівно: доведеться, та ще й як. Стиль – той самий, а імена й прізвища героїнь – справжні.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*не вірить*). Як справжні? (*Запитально дивиться на Лявона*).

Л я в о н. Каліса правду каже. Роман документальний. У цьому його унікальність.

К а л і с а. Приятельки Лявона з задоволенням прочитають про свої сексуальні подвиги. І не тільки приятельки. Їхні чоловіки також.

У дверях редакторського кабінету з'являється Петро.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*з жахом*). Але ж це ... аморально. Яка ж це література?

Л я в о н (*з гонором*). Щира література. А уявіть, скільки у мого роману буде читачів. Усі, про кого написано – раз. Їхні друзі та знайомі – два. І врешті прочитають усі інші, щоб переконатися, що про них там нічого не написано...

К а л і с а (*самозадоволено*). Наприклад, я.

Л я в о н. Помиляєшся, Калісо. Про тебе я написав.

К а л і с а (*здивовано*). Що написав? Я, здається, не давала тобі підстав...

Л я в о н (*перериває її*). Не давала. Тому в моєму романі ти – лесбійка.

К а л і с а. Свиня. Не проси більш зробити тобі кави.

Л я в о н. А малюнки зробиш?

К а л і с а (*повагавшись*). Малюнки зроблю. Це мій професійний обов'язок. (*Посміхається*).

Л я в о н. Хитра ти, Калісо. У тебе навіть зуби хитрі.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*зауваживши Петра*). Петре Володимировичу, ви чули? Хіба так можна?

П е т р о. Дорога Ядвіго Антонівно, ви думаєте Лявон це придумав? Світова література давно пройшла через етап ексгібіціонізму і прилюдного авторського самороздягання...

Л я в о н (*підморгує Калісі*). Почалася лекція.

П е т р о (*продовжує*). Що стосується сексуальних сцен – це просто загальне місце, особливий код, за яким пізнається приналежність тексту до сучасної літератури. Раніше читач такі сцени нетерпеливо вишукував, тепер – байдуже проминає, як літературний штамп. (*Зробивши паузу*). У нашого геніального роману інший недолік.

Л я в о н (*з викликом*). Цікаво, який?

П е т р о. Він не завершений, і ми не можемо здати його в наступний номер.

Двері в редакцію навіть відчиняються і на порозі з'являється схвильована Вероніка. Вона кидає свій портфель Лявону і з розбігу заскакує на Петра, обхопивши його руками за шию, а ногами за пояс.

Л я в о н. Упс! (*Ловить портфель*).

В е р о н і к а. Yes! Я знайшла його! Я його маю!

П е т р о. Кого?

В е р о н і к а. Щоденник Багдановіча!

Л я в о н (*захоплено*). Той самий?

В е р о н і к а. Той самий, знаменитий, ніколи не публікований інтимний щоденник найбільшого білоруського поета Максима Багдановіча! Хлопці, біжіть по шампанське!

П е т р о. Є матеріал для наступного номера. (*Строго*). Але шампанське пити рано: спочатку треба перекласти щоденник білоруською мовою.

Л я в о н. Я беруся!

Я д в і г а А н т о н і в н а (*переможно подивившись на Лявона*). Нарешті в нашому журналі буде друкуватися класика.

З'ява 2.

Пізнього вечора у однокімнатній квартирі Петра. На тахті напівлежить Вероніка, одягнута в піжаму, і робить якісь позначки в маленькому нотатничку. Петро сидить за письмовим столом і читає щоденник Багдановіча.

В е р о н і к а (*зиркнувши на Петра*). Ну як, подобається щоденничок?

П е т р о. Признатися, я уявляв його іншим. Я знав, що в щоденнику описаний роман Максима Багдановіча з Клавою Салтиковою влітку 1915 року в Старому Криму. Але не здогадувався, що у таких виразах! (*Зачитує*). „У мене встав і я пішов з припіднятим... Я повалив її на землю і задер спідницю...”

В е р о н і к а (*з усмішкою*). Тебе шокують подібні вирази? Не співпадають з образом улюбленого поета? Петре, ти ж сам казав, що Багдановіча дуже цікавила фізіологія людини: секс, вагітність. А Клава була його першою, а можливо й єдиною жінкою. Я не враховую романтичної закоханості – типу до Кітіциної.

П е т р о. Але погодься, що образ цієї першої і єдиної – між іншим, заміжньої – жінки з щоденника постає не найкращий. Як і образ автора. Посварилися вони були, чи що?

В е р о н і к а (*з запалом*). Неправда. З щоденника я довідалася, що поет Багдановіч не був імпотентом, не був гомосексуалістом, а мав нормальні статеві стосунки з жінкою, нехай собі і з заміжньою. А Клава... я

б їй пам'ятник поставила! Вона вмiла по-справжньому кохати й віддаватися чоловікові. Не те, що ці шмаркулі Какуєва і Гапановіч!

П е т р о. У тебе виключно практичний погляд на взаємини поета з жінками. Мене більше цікавить їх вплив на творчість. Ганні Какуєвій і Ньюці Гапановіч присвячено достатньо багато видатних творав. А що Клава? Про свою кримську коханку Багдановіч написав один маленький віршик російською мовою. (*Цитує з пам'яті*).

Забудется многое, Клава,
Но буду я помнить всегда,
Как в сердце шипела отрава
Любви, и тоски, и стыда...
Тебя в темно-синем платочке
И песню, что пела мне ты:
Прошли золотые денечки,
Остались только мечты³.

В е р о н і к а (*знизує плечима*). Може, Максим не хотів більше писати російською, а білоруської Клава не розуміла. Здається вона була вірменкою по мамі.

П е т р о (*задумливо*). Цікаво, якими вони були насправді? Клава, її сестра Ольга... Молодий Максим... Кримський мистець Стилiян Пефці, який намалював портрет Багдановіча. І куди пропав потім цей портрет? У музеї збереглася тільки світлина з нього. Між іншим, ти не розповіла мені головне: звідки у тебе копія щоденника.

В е р о н і к а (*хитро*). А як ти думаєш?

П е т р о. Поняття не маю! Десять років триває полеміка: друкувати щоденник, чи ні? Супротивники музею Багдановіча поклялися, що кістками ляжуть, а не дадуть опублікувати непристойні нотатки улюбленого поета. І раптом розшифрована копія щоденника виявляється в руках журналістки-початківця!

В е р о н і к а (*змовницьки*). Було так. Приходжу я в кабінет директора музею й кажу відкритим текстом: хочеш трахнути молоду, красиву журналістку – давай щоденник Багдановіча!

У кімнаті настає мовчання.

П е т р о (*незадоволено*). Вероніко, я серйозно.

В е р о н і к а. Добре, відповідаю серйозно. Прізвище Санковіч тобі знайоме?

П е т р о (*подумавши*). Ні.

³ Багато забудеться, Клаво, але я пам'ятатиму завжди, як у серці шипіла отрава кохання, суму і сорому... Тебе, в темно-синій хустині, й пісню, що ти співала мені: минули дні золоті, залишились тільки мрії мені (*рос.*).

В е р о н і к а. Дивно, бо вперше я почула його від тебе. Ти розповідав, як у 70-ті роки у Мінську ставили оперу про Максима Багдановіча.

П е т р о. Було таке.

В е р о н і к а. На прохання автора лібретта один театральний критик місяць просидів із збільшувальним шклом над щоденником Багдановіча. Тоді щоденник ще знаходився в Академії Наук і про нього мало хто знав. Познайомившись із змістом щоденника, творці опери відмовилися від його використання, а театральний критик незабаром помер.

П е т р о. Його прізвище було Санковіч!

В е р о н і к а. Нарешті додумався. Я подумала, а що, якщо в паперах Санковіча збереглася зроблена ним копія щоденника? Мені поталанило: діти Санковіча не знищили батьків архів, як це часто буває.

П е т р о. Вероніко, ти геніальна журналістка! Сам би я до такого ніколи не додумався.

В е р о н і к а. Ось чому поруч з тобою повинна бути така дівчина, як я. *(Весело)*. Може, все-таки вип'ємо шампанського: за союз чоловічого розуму і жіночої інтуїції?

Дзвонить телефон. Петро бере слухавку.

П е т р о. Слухаю. Ні, Ядвіго Антонівно, я не забув. Зараз зателефоную. Нема за що. Добраніч. *(Кладе слухавку, потім знову бере)*.

В е р о н і к а. Чого вона хотіла?

П е т р о. Ганнуся здає завтра екзамен Павлові Семеновичу. Треба зателефонувати, замовити слівце за бідну студентку. Може, професор прислухається до прохання свого улюбленого аспіранта?

В е р о н і к а. Забавна наша Ядвіга Антонівна. Опікується дочкою як дореволюційною гімназисткою. А Ганнуся – сучасна, емансипована дівчина. Якось у редакції, коли мама була відсутньою, вона розповідала нам з Калісою про твого Павла Семеновича.

П е т р о. Їй сподобалися його лекції?

В е р о н і к а. Та ні. Професор так повільно говорить, що студентки не можуть зрозуміти, як він займається сексом. „Певно, одна фрикція за хвилину”, – підсумувала Ганнуся.

П е т р о. Про що думають студентки на лекціях! *(Набирає номер)*. Павло Семенович? Добрий вечір, Петро вас турбує. Павле Семеновичу, завтра у вас буде складати екзамен одна дуже гарна й талановита дівчина. Ні, не своячка. І не коханка... Що? *(Розгублено)*. Добре, прийду. До завтра, Павле Семеновичу. *(Кладе слухавку)*.

В е р о н і к а *(іронічно)*. Отримав свою фрикцію?

П е т р о. Професор попросив допомогти йому прийняти екзамен. А в нас завтра стільки роботи в редакції!

В е р о н і к а. Не переживай, самі справимося. Зате Ганнусьці повезло... До речі, що з нашим шампанським. Знову відміняється?

Чути дзвінок у двері. Петро автоматично хапається за телефону слухавку.

П е т р о. Слухаю.

В е р о н і к а. Це не телефон, дивак ти! Відчини двері!

П е т р о. А! (*Кладе слухавку*). Запізно для візитів. Хто це може бути?

Петро іде відчиняти двері. Вероніка поправляє на собі піжаму. Входить Макс, услід за ним – Петро.

М а к с. Привітання, Вероніко! Ти дуже еротично виглядаєш у піжамці.

В е р о н і к а (*здивовано*). Макс?

Макс без запрошення сідає в крісло. Вероніка питально дивиться на Петра, Петро разводить руками.

М а к с. Вас дивує моя поява?

П е т р о. Не те слово. Ми просто приголомшені. Якби відомий видавець власною персоною наніс візит звичайним літспівпрацівникам...

В е р о н і к а (*недоброзичливо*). При цьому – без попередження.

М а к с. А чому б і ні? Колись ми були друзями.

П е т р о. Коли в дитячий садок разом ходили.

М а к с. Бачу, ви не надто раді моєму візитові. Добре, відразу перейду до справи. Я хочу мати щоденник Багдановіча.

Петро з Веронікою знову обмінюються поглядами.

П е т р о (*спокійно*). Будь ласка. Звернися в музей Багдановіча. Я можу підказати адресу.

М а к с. Дякую за пораду. Ти добре знаєш: музейники щоденник нікому навіть у руки не дають. А мені потрібна копія, до того ж – розшифрована. (*Уважно дивиться на Вероніку*). Та, яка є у Вероніки.

В е р о н і к а. Донесли шпигуни!

П е т р о. Навіщо вона тобі?

М а к с. Я хочу опублікувати щоденник у своїй „Новій газеті”.

П е т р о (*не вірить*). Ти звар’ював? Інтимний щоденник Багдановіча? У газеті?

М а к с. Так, у газеті. Тиражем 30 000 екземплярів. Цей матеріал вартий більшого, ніж ваш аматорський журнал накладом 100 примірників.

В е р о н і к а (*виклично*). 300!

М а к с (*відмахується*). Усе одно вас ніхто не читає.

П е т р о (*хвилюється*). Невже ти не розумієш: щоденник Багдановіча вимагає спеціальної передмови, наукових коментарів, врешті доброго перекладу на білоруську мову!

М а к с. Потім можна і так. Окремим виданням. Я навіть візьму тебе редактором. Але спочатку – у газеті, російською мовою. Продайте мені копію.

В е р о н і к а. Ніколи!

М а к с (*м'яко*). А якщо я *добре* заплачу?

П е т р о. Тебе відразу послати, чи спочатку побавитися у вихованість?

М а к с. Спочатку добре подумайте. Пропоную два варіанти. Перший: я офіційно перераховую гроші на рахунок вашого засраного журналу. Покриєте витрати видавництва принаймні на рік. Другий варіант: я даю вам гроші тепер, на руки. На мою думку, цей варіант кращий. З'їздить, наприклад, у Лондон. Ну, Вероніко? (*Підморгує Вероніці*).

В е р о н і к а (*сердито*). Fuck off!⁴

М а к с (*ображено*). Не хочете в Лондон? З'їздить у Париж.

П е т р о. Ти й справді розраховуєш заробити на щоденнику великі гроші?

М а к с. Які там гроші? Я просто дуже люблю Багдановіча! (*Посміхається*). А якщо щиро: хочу зробити сенсацію. Навіть не сенсацію: скандал. Розворушити так звану національну еліту і потішити тим самим широку публіку. (*Бадьоро*). Ну як, згода?

П е т р о (*показує рукою на двері*). Вали звідси, Мефістофель недороблений!

В е р о н і к а. Читай щоденник Багдановіча в наступному номері нашого журналу!

М а к с. Шкода мені вас, друзі. Я свого все одно доможуся. А ви втратите добрі гроші. Подумайте до завтра.

Макс піднімається й неспішно виходить з квартири.

В е р о н і к а. Знаю, яка пташечка нацвірінькала йому про щоденник: Каліса. У них роман.

П е т р о. Не подобається мені все це. Візит Макса. Його цікавість до щоденника. Та і сам щоденник мені починає не подобатися.

В е р о н і к а (*здивовано*). Петре, заспокойся! При чому тут щоденник?

П е т р о (*підходить до Вероніки*). Якийсь він зовсім не мистецький, не для читача написаний. Короткі медично-фізіологічні нотатки. Спроба зрозуміти себе, свою чоловічу натуру. А, може, комусь щось довести.

⁴ Англ. лайка: *Греби звідси!*

(Зауважує на тахті нотатничок Вероніки). Що це? (Бере нотатничок у руки).

В е р о н і к а. Мій жіночий календар. (Зауваживши нерозуміючий погляд Петра). Місячні я там відзначаю і небезпечні дні. Віддай! (Протягає руку).

П е т р о. Почекай! (Не поспішає віддавати нотатничок). Мені прийшло до голови порівняння: щоденник Багдановіча як твої нотатки. (Неочікувано). Вероніко, ти б хотіла щоб нащадки через століття опублікували твій календар критичних днів?

В е р о н і к а. Провокуєш мене? (Піднімається на повний зріст, з гідністю). Я буду просто щасливою, якщо через сто років когось будуть цікавити мої менструації! Щиро тобі кажу!

П е т р о (захоплено дивиться на Вероніку). У одному я згоден з Максом: у цій піжамці ти виглядаєш дуже еротично!

В е р о н і к а. Тому давай забудемо про Макса, про Багдановіча, про все на світі! І будемо займатися коханням до ранку! (Протягує до Петра руки).

П е т р о (мимоволі зазирає в нотатничок). Але ж у тебе сьогодні критичні дні!

В е р о н і к а (вихоплює в Петра нотатничок і кидає об стіну). Боже, якого занудливого чоловіка я покохала!

З'ява 3.

Наступного дня в редакції журналу „Брама”. Післяобідній час. Присутні усі співпрацівники журналу, окрім редактора, який відпочиває у Криму, і Петра, який запізнюється. Каліса і Ядвіга Антонівна сидять за своїми столами, Лявон і Вероніка – на канапі. Лявон цього разу виглядає акуратнішим, одягнутий у костюм.

Л я в о н (глянувши на годинник). Погодсья, Вероніко: Петро поводить себе по-хамськи. Зібрав усіх співпрацівників, а сам спізнюється.

В е р о н і к а. Петро затримався в університеті. Допомагає професорові приймати екзамен.

Л я в о н (присвиснувши). Заздрю йому: молоденькі студентки в прозорих сукенках і коротких спідничках. Ядвіго Антонівно, ваша дочка як одягається на екзамен?

Я д в і г а А н т о н і в н а (розгублено). Ах, я так хвилююся, щоб ви тільки знали! (Знімає слухавку і набирає номер).

Л я в о н а (настійливо). За її голі коліна?

Я д в і г а А н т о н і в н а (не слухаючи Лявона). Ганнуса в мене така нервова, така несмілива. Варто викладачеві підвищити голос або дати неочікуване питання – і вона відразу розгублюється, мовчить, ніби води у

рот набравши. *(Не отримавши відповіді, кладе слухавку)*. Ще не повернулася... Знає предмет на відмінно, а екзамени здавати не вмів. На цій сесії отримала вже одну двійку, буде перездавати.

Л я в о н *(бадьоро)*. Не хвилюйтеся, Ядвіго Антонівно, наш Петро не дасть скривдити Ганнусю. Калісочко, а ти як приходила на екзамени: у прозорій сукенці, чи в короткій спідничці?

К а л і с а *(холодно)*. Я підпрацьовувала у викладачів натурницею.

Л я в о н *(піднявши руки)*. Більше питань нема!

Двері відчиняються, входить Петро. У нього незадоволений, похмурий вигляд.

Л я в о н. Нарешті! Де тебе чорти носять? За цей час я встиг би перекласти половину щоденника Багдановіча!

П е т р о. Не треба нічого перекладати. *(Скидає плащ)*.

В е р о н і к а *(уважно дивиться на Петра)*. Петре, що сталося?

Я д в і г а А н т о н і в н а *(піднімається з-за стола)*. Петре Володимировичу, скажіть пра...

П е т р о. Потім, Ядвіго Антонівно. Поговоримо пізніше.

Ядвіга Антонівна знесилено опускається у крісло.

Л я в о н. Як не треба перекладати? *(Обурено)*. У мене вся білоруська еротична лексика розпрацьована. *(До Каліси)*. Калісочко, ти знаєш, що таке *секель*?

П е т р о *(похмуро)*. Ми не будемо друкувати щоденник Багдановіча. Ні в оригіналі, ні в перекладі.

В е р о н і к а *(підхоплюється з канати)*. Петре!

Л я в о н. Зовсім не будемо?

П е т р о. У всякому разі, в найближчий час – ні.

К а л і с а *(про себе)*. Шкода. Я вже цікаве мистецьке оформлення придумала.

Л я в о н *(да Петра)*. Ти з глузду з'їхав? *(До Вероніки)*. Вероніко, не пускай його більше до студенток.

В е р о н і к а *(підходить до Петра)*. Ти скажеш, нарешті, що сталося? *(Пробує зазирнути Петрові в очі)*.

П е т р о *(відводить очі)*. Нічого особливого.

Л я в о н. Ні, пане начальнику, ти нам розтлумач! Інакше... Не забувайся, у нас є ще *головний редактор*!

П е т р о *(сумно всміхається)*. Власне головний редактор і заборонив публікацію. Я зателефонував йому в Ялту і розповів про щоденник Багдановіча. Броніслав сказав: „Ні!”

Каліса кидає здивований погляд на Петра. Вероніка стискає кулаки.

Л я в о н (*понура*). Тоді все зрозуміло. Бронік – людина старої формації. У Ялті сховався на могилки, квіточки склав на могилу поета, розчулився. Не чіпайте крихку вазу брудними руками. Якого дідька ти йому взагалі телефонував? Не використали такий шанс.....

В е р о н і к а. А ти пробував його переконати?

П е т р о (*дивиться у очі Вероніці*). Я з ним погодився.

В е р о н і к а. Погодився? Так відразу? Без бійки? (*Обурено*). А я? (*Озирається на співпрацівників редакції*). А ми всі? (*Зверхньо*). Боягуз!

Л я в о н (*філософськи*). З начальством треба погоджуватися. Тут я з Петром солідарний.

Петро відвертається від Вероніки і зустрічається поглядам з Ядвігою Антонівною. Ядвіга Антонівна припіднімається з-за столу.

П е т р о. Тепер про вашу дочку, Ядвіго Антонівно! Те, що соромлива Ганнусенька списувала на екзамені – це ще півбіди. Те, що згідно з її словами поема Янки Купали „Курган” починається словами „Поміж пісків в Єгипетській землі...” – також іще не катастрофа. Але обговорювати з товаришкою під час лекції сексуальну здатність професора *на першій лавці* – це вже занадто!

Я д в і г а А н т о н і в н а. Господи, Боже, Петре Володимировичу, що ви таке говорите! (*Падає у крісло*).

П е т р о. Як виявилось, у професора – виключно добрий слух і ніякого почуття гумору. Двійка без надії на Perezdachu.

В е р о н і к а. І ти не заступився?

П е т р о (*сумно*). Коли я спробував заступитися, професор порадив мені пошукати іншого наукового керівника дисертації.

Я д в і г а А н т о н і в н а. Двійка... Усю ніч готувалася... Бідна моя дівчинка! (*Плаче*).

К а л і с а. Ядвіго Антонівно, не беріть до серця. Чого не трапляється у студентському житті? (*Піднімається з-за стола*). Випийте води, Ядвіго Антонівно! (*Наливає з графина води і подає Ядвізі Антонівні*).

Л я в о н (*розважливо*). Видно, що сексуальні можливості в професора – слабкий пункт. (*Оглядається*). Слухайте, що сьогодні за день такий? І навіщо я костюм одягнув? Піду, нап’юся!

В е р о н і к а (*до Петра, раптово*). Віддай мені щоденник! Я знайду, де його надрукувати.

Петро нібито не чує.

К а л і с а (*співчутливо*). А може чаю вип’єте, Ядвіго Антонівно? З зіллям...

Я д в і г а А н т о н і в н а (*випивши води*). Дякую. (*Віддає шклянку Калісі*). Петре Володимировичу, відпустіть мене додому.

П е т р о (*поспішно*). Будь ласка, Ядвіго Антонівно, ідіть (*Винувато*). Вибачайте, що так вийшло.

К а л і с а. Я підвезу вас, Ядвіго Антонівно. (*Допомагає Ядвізі Антонівні встати з-за столу*).

В е р о н і к а (*до Петра*). Ти мене чуєш? Віддай мені щоденник!

П е т р о. Почекай, Вероніко. Нам треба поговорити.

В е р о н і к а. Нема мені про що з тобою говорити.

Л я в о н (*з цікавістю дивиться на Вероніку і Петра*). Ого, починається сімейна сварка! (*До Каліси*). Калісо, Шумахере ти наш, підкинь і мене, будь ласка.

Ядвіга Антонівна, Каліса, а вслід за ними і Лявон ідуть з редакції.

П е т р о. Вероніко, я не знаю, як тобі пояснити... Ми обурилися бажанням співпрацівників музею привласнити спадщину Багдановіча, ввести цензуру... Правильно обурилися. Але коли я сидів на екзамені, слухав відповіді студентів, я раптом уявив, як вони, такі от Ганнуськи, будуть читати інтимний щоденник Багдановіча і які коментарі вони будуть давати... Щось у мені зламалося, зникла впевненість ... (*Рішучо*). Коротше, я також проти публікації щоденника.

В е р о н і к а. Що?.. Що ти сказав? (*Хапає ротом повітря*). Ні, ти не боягуз. Ти – зрадник! (*Вибігає з редакції*).

П е т р о. Вероніко! Почекай, Вероніко! (*У відчаї*). І навіщо він взагалі написав цей щоденник?!

З'ява 4.

Увечері того самого дня в квартирі Петра. Петро нервово ходить уздовж кімнати, потім підбігає до телефона, знімає слухавку і набирає номер.

П е т р о (*стримано*). Ларисо Павлівно? Добрий вечір. Це Петро. Так, давно не бачилися. Скажіть, Вероніка... у вас? (*Слухає уважно, потім кладе слухавку на стіл і якийсь час дивиться на годинник. Витримавши паузу, знову хапає слухавку*). Я чудово знаю, що ви про мене думаєте, Ларисо Павлівно. Але, коли ваша дочка з'явиться, передайте їй... А! (*Кладає слухавку*). Де ж вона може бути? (*Зазирає в нотатник*). Що за номер? Певно, мобільний... Алло, Каліса? Ти не знаєш, де Вероніка? Ні, не повернулася... поки що. (*Схвильовано*). Калісо, допоможи мені. Я мушу її знайти. (*Після паузи*). Дякую. (*Кладає слухавку*). Де ж вона може бути? (*Задумливо дивиться на телефон, потім нерішучо бере слухавку і набирає*

номер). Сервус, Лявоне. Чим займаєшся? Та ні, нічого не сталося. (Помовчавши). Просто цікавлюся, як іде праця над романом. Сам розумієш: якщо ми не друкуємо щоденник Багдановіча, уся надія на тебе. Бувай. (Кладе слухавку). Проклята вихованість!

Чути дзвінок у двері.

П е т р о. Вероніка!

Петро біжить відчинити двері. Входить гарно одягнута Каліса.

К а л і с а. Коли ти зателефонував, я якраз проїжджала поруч.

П е т р о. Проходь. (Допомагає Калісі скинути плащ).

К а л і с а. Знайшов Вероніку?

П е т р о. Ні.

К а л і с а. І що ти збираєшся робити?

П е т р о. Чекати.

К а л і с а. Чекання не заважає тобі почастувати мене кавою?

П е т р о. Зараз. (Береться робити каву). Але в мене тільки розчинна.

К а л і с а. Все одно. (Сідає на край тахти). Як у банальній мелодрамі: коханці посварилися і відразу з'являється найкраща приятелька, щоб пропонувати свої послуги в ліжку.

П е т р о (озирається на Калісу). Сподіваюся, ми живемо за законами іншого жанру?

К а л і с а (посміхається). О, ні. Наша історія – у жанрі інтелектуальної драми. До речі, в одному ліжку ми з тобою вже були. Пам'ятаєш ту ніч, у Кракові?

П е т р о (подає каву). Після літературного вечора? У квартирі Збишка? Пам'ятаю. Але ми опинилися разом тільки тому, що у Збишка бракувало на всіх ліжок.

К а л і с а (примруживши очі). І ти сказав мені: „Калісо, давай уявимо, що ми з тобою – двоє коханців, які відпочивають після бурхливої ночі”. Сказав – і відразу ж заснув. У мене не така багата уява і я крутилася поруч тебе до світанку.

П е т р о. Але в Мінську тебе чекав... (Не може згадати). Як його?.. Забув.

К а л і с а (з докором). От бачиш, ти навіть не пам'ятаєш його імені.

П е т р о. Але він існував, і, здається, був нашим спільним знайомим.

К а л і с а. І це перешкоджувало тобі мене кохати? Хоча б одну ніч!

П е т р о. Так. Наша літературно-мистецька тусовка невелика. Не варто перетворювати її у клуб колишніх коханок і коханців.

К а л і с а. Ти – найдивніший чоловік з усіх, що опинялися зі мною в одному ліжку. Хоча... те уявне кохання я запам'ятала краще, ніж багато

справжніх. (*Іншим тоном*). Але вернемося до нашої інтелектуальної драми. Мені телефонував з Ялти Броніслав.

П е т р о (*пробує жартувати*). Як, наш шановний редактор також у тебе закоханий?

К а л і с а. Це не важливо. Але з його болботні – про чудову погоду, гарні краєвиди і самотність – я зрозуміла, що він нічого не знає про щоденник Багдановіча. Не знає, що Вероніка знайшла копію щоденника і що ми збиралися його друкувати. Природно, що він не міг нам нічого заборонити. (*Помовчавши*). Ти всіх обманув, Петре.

П е т р о. Так. Признаюся.

К а л і с а. Чому?

П е т р о. Не відважився взяти відповідальність на себе. Я побоявся, що Вероніка або Лявон зателефонують Броніславу і щоденник Багдановіча буде надрукований без моєї згоди.

К а л і с а. Я так і подумала.

П е т р о (*нерішуче*). Скажи, Калісо... А Броніслав телефонував тобі після засідання редакції, чи...

К а л і с а. Перед тим.

П е т р о. Отже, коли я посилався на заборону редактора, ти знала, що я брешу? Чому ж ти... (*Замовкає*).

К а л і с а. Щоб попередити твоє наступне питання, відразу признаюся: я не розказала Броникові про щоденник Багдановіча.

П е т р о (*уважно дивиться на Калісу*). Ти – найзагадковіша жінка з усіх, що опинялися зі мною в одному ліжку.

Дзвонить телефон. Петро швидко хапає слухавку.

П е т р о (*до Каліси*). Вибач! (*Кричить у слухавку*) Алло, Вероніка? (*Іншим голосом*). Так, упізнав. (*Дивиться на Калісу*). Вона в мене. Добре, приїжджай. (*Кладе слухавку*).

К а л і с а. Хто це був?

П е т р о (*відвівши погляд*). Макс. Я сказав, що ти в мяне. Він зараз приїде.

К а л і с а. А хто тебе просив? Може, я зовсім не хотіла його бачити?

П е т р о. Пробач.

К а л і с а. Хочеш, прочитаю тобі на прощання віршик? Про тебе. (*Декламує*).

Янголи – чудові,
Це – добрі пташки.
Давайте ж, ми зробимо
Із них подушки.

П е т р о. Сама придумала?

К а л і с а. Ага. Подобається?

П е т р о. Образливий віршик.

К а л і с а. Але правдивий. (*Піднімається з тахти*). До речі, Максові про щоденник Багдановіча розказала я.

П е т р о. Не важко було здогадатися.

К а л і с а. Просто похвалилася як дурепа, що наш тоненький журнал буде друкувати такий цікавий матеріал. Я не чекала, що він захоче перекупити щоденник для своєї „Нової газети”.

П е т р о. Нічого в нього не вийде.

К а л і с а. Хто зна? Макс дуже впертий.

Чути дзвінок у двері.

П е т р о. Придумати для тебе алібі?

К а л і с а (*зверхньо*). Навіщо? Хіба я подібна на жінку, якій необхідне алібі?

Петро відчиняє двері. Входить Макс.

М а к с (*до Каліси*). Не могла зателефонувати? Для чого я тобі ключі від машини дав – щоб потім ганяти за тобою по всьому місту на таксі? Всюди друзі, знайомі, дивляться, як на ідіота. (*Цілує Калісу, потім вітається за руку з Петром*). Дякую, Петре. Не перадумав щодо щоденника?

П е т р о. Відчепися! (*До Каліси*). Калісо, дякую тобі за все. Якщо раптом побачиш Вероніку...

М а к с. Та я її тільки що бачив!

П е т р о. Де? (*Хапає Макса за плече*).

М а к с. На стоянці таксі. Вона була разом з...

К а л і с а. Мовчи, ідіоте!

Каліса виштурхує Макса за двері і зникає услід за ним. Приголомшений Петро залишається стояти біля дверей.

З’ява 5.

Ранком наступного дня у редакції журналу “Брама”. Поступово починають збиратися співпрацівники. Першим увіходить Петро, неспішно скидає плащ. Услід за ним з’являється Лявон, який знов має пом’ятий і невиспаний вигляд.

Л я в о н. Пан начальник уже на місці... (*Озирається*). Добре, що я застав тебе одного. Треба порозмовляти.

П е т р о (*сухо*). Про що? Ти дописав роман?

Л я в о н. Так, можеш мене привітати. (*Виймає з торби рукопис*). Але є одна проблема. (*Мнеться*). Морального плану. (*Протягує рукопис Петрові*). Прочитай останні сторінки й ти зрозумієш.

Петро бере рукопис і проглядає декілька останніх сторінок. Потім мовчки кидає рукопис Лявоніві, при цьому рукопис розсипається.

Л я в о н (*винувато*). Я тебе розумію. Якщо хочеш, я опублікую роман у іншому журналі. (*Нахиляється, щоб підібрати розсипані сторінки роману*).

П е т р о. Не треба.

Входять Каліса і Ядвіга Антонівна, здивовано дивляться на Лявона, який збирає з підлоги сторінки рукопису.

П е т р о. Ядвіго Антонівно, Лявон дописав роман. Устигнете за день-два вчитати коректуру?

Я д в і г а А н т о н і в н а (*покійно зітхає*).. А що робити?

Л я в о н. Ти не ображаєшся на мене, Петре?

П е т р о. Ображатися на тебе? (*Знизає плечима*). Одне мені цікаво: у тебе в житті бувають події, які ти не перетворюєш у літературу?

Л я в о н (*з пафосом*). Кожний епізод мого життя вартий того, щоб стати сюжетом твору!

П е т р о. Власне... А що залишається тобі самому? (*Виходить у редакторський кабінет*).

Л я в о н (*полегшено*). Шеф дав згоду. (*Тихо*). Направду, в чому я винен? Вона сама цього домагалася.

Каліса нахиляється, пібирає з підлоги кілька сторінок рукопису й проглядає їх.

Л я в о н (*незадоволено*). Калісочко, хочеш мені допомогти – дякую, але читати окремі сторінки не варто. Не отримаєш цілісного уявлення про твір.

К а л і с а. Сволоч ти, Льончику. На місці Петра, я просто дала б тобі в морду. (*Зіжмакує проглянуті сторінки і кидає назад на підлогу*).

Л я в о н. Акуратніше, я обіцяв свої геніальні рукописи літературному музеєві.

К а л і с а. І знаєш, мистецьке оформлення твого роману я робити не буду.

Л я в о н. А професійний обов'язок?

К а л і с а. Плювати мені на професійний обов'язок. Я заміж виходжу.

Л я в о н. Як собі хочеш. У мене є світлини. (*Задоволено*). Автентичні.

К а л і с а. Не сумніваюся.

Я д в і г а А н т о н і в н а. Діти, дорогі мої, не сваріться! (*Заклопотано*). Калісо, я не розумію: що сталося?

К а л і с а. А нічого, Ядвіго Антонівно. Просто... наш Льоник виявився більшим паскудником, ніж я думала. (*Щоб заспокоїтися, береться робити каву*).

Л я в о н (*ображено*). Теж знайшлася мені свята! Ти опиши свої сексуальні подвиги – і мій роман на їх фоні здасться признаннями підлітка.

Каліса хапає електрочайник і виливає воду з нього просто на Лявона.

Л я в о н (*підхоплюється з підлоги*). Ти що, ошаліла? А якщо б там був окріп?

К а л і с а (*спогорда*). Були б яйця на круто.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*перелякано*). Льоню, Калісо, заради Бога, заспокойтеся!

На шум з кабінету виходить Петро.

П е т р о. Що тут у вас за війна?

У редакцію вривається Вероніка. У руках у неї газета. Вероніка кидає газету в обличчя Петрові.

В е р о н і к а. Дочекався, Дон Кіхоте? Хотів бути святішим за папу римського? Ну, то отримай! Щоденник видали інші: без перекладу, без коментарів! Зіпсували такий матеріал! Місяць моєї праці луснув, моя віра в людство луснула! Задоволений тепер?!

Петро разгортає газету, кілька хвилин дивиться у неї. Потім іде в редакторський кабінет.

К а л і с а. Що там, Вероніко?

В е р о н і к а. Ти ще питаєшся? (*Наступає на Калісу*). Ти не знаєш, що у сьогоднішній “Новій газеті” опублікований щоденник Багдановіча? І не знаєш, звідки у Макса копія?

Л я в о н (*присвиснувши*). Оце так фокус! Признатися, не чекав від тебе, Калісочко, такого сприту. (*Ображено*). А ще святою прикидувалася, окріп мені голову лила.

З кабінету виходить Петро з газетою і пустою папкою у руках.

Петро (сухо). З сейфа пропав щоденник.

Лявон. Природно. Тепер він лежить у сейфі Макса. Е-ех, а я хотів перекласти щоденник білоруською мовою.

Вероніка (да Каліси). Зрадниця! Ви всі зрадники! Бачити вас не хочу! (Вибігає з редакції).

Лявон (провівши Вероніку поглядом). Героїня ефектно з'явилася на сцені і ще більш ефектно її залишила.

Каліса. Вероніко, почекай! (Біжить вслід за Веронікою, у дверях на мить спиняється). Петре, я не... Чому ти не зупиниш її?! (Зникає за дверима).

Лявон (коментує). Субретка також залишає сцену. Саме час відкланятися й героєві-коханцеві. (Тихо). На сцені залишаються стара няня і всіма обдурений чоловік. Капець. Завіса. (Підходить до Ядвіги Антонівни). Ядвіго Антонівно, передаю у ваші клопітливі руки своє безпутне дітище. Думаю, на сьогодні праця закінчена. Зустрінемося у ліпші часи.

Лявон театрально розкланюється і виходить з редакції.

Ядвіга Антонівна (поспішливо). І правда, треба йти. Петре Володимировичу, якщо ви не проти, я попрацюю вдома. (Не отримавши заперечення, прямує до дверей).

Петро (ніби прочувшись). Ядвіго Антонівно!

Ядвіга Антонівна (озирається). Слухаю, Петре Володимировичу?

Петро. Навіщо ви це зробили?

Ядвіга Антонівна (здивовано). Що?

Петро. Передали копію щоденника Максові.

Ядвіга Антонівна (обурено). Петре Володимировичу! Як вам не соромно таке казати!

Петро (підходить ближче). Не бійтеся, Ядвіго Антонівно. Я не заявлю в поліцію й навіть не звільню вас із праці. Сядьте, будь ласка.

Ядвіга Антонівна слухняно сідає на канапу.

Петро. Я впевнений, що щоденник із сейфа взяли ви. Більше нікому: Лявон був з Веронікою, Каліса – у мене. А ключ... Усі знали, де він лежить. (Помовчавши). Я навіть вас не осуджую, я тільки хочу зрозуміти.

Ядвіга Антонівна (тремтячим голосом). Що ви хочете зрозуміти, Петре Володимировичу?

Петро. Навіщо ви це зробили?

Ядвіга Антонівна (важко підбираючи слова). Звичайно, якщо студентка на лекції обговорює з приятелькою темперамент професора – це недобре. Але з-за двійки з білоруської літератури Ганнуся мусить

перевестися на платне відділення. Чи ж це справедливе покарання за легкодумний дівочий жарт? Де мені, самотній матері взяти такі гроші?.. Хтось розказав Максові про випадок з Ганнусею. Він приїхав до мене і пропонував гроші на навчання дочки – взамін за щоденник. Хіба я могла відмовитися?

П е т р о (*сумно всміхається*). Отже, у всьому винна Ганна. Фатальне для Багдановича ім'я.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*піднімається з канати*). Петре Володимировичу, моя дочка нічого не знає! Можете мене звільнити, але не ламайте життя Ганночці! Вона повинна закінчити університет.

П е т р о. Не сумнівайтесь, Ядвіго Антонівно: вона закінчить. Ще й заслуженою вчителькою стане. І вас, як я вже казав, я не звільню. (*Філософськи*). Сталося те, що і повинно було статися. Можете йти, Ядвіго Антонівно.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*винуватим голосом*). Я навіть не знаю, що в тім щоденнику. Повірте, Петре Володимировичу, я його навіть не читала!

П е т р о. Візьміть, прочитайте. Нічого цікавого. (*Віддає Ядвізі Антонівні газету*).

Я д в і г а А н т о н і в н а (*пошепки*). Петре Володимировичу, а правда, що в романі Лявона про Вероніку написано?

П е т р о (*резка*). Ідіть, Ядвіго Антонівно! Ідіть!

Я д в і г а А н т о н і в н а (*перелякано*). Іду, Петре Володимировичу! Іду!

У дверях Ядвіга Антонівна зустрічається з Веронікою.

Я д в і г а А н т о н і в н а (*радісно*). А ось і Веронічка повернулася! (*Зникає за дверима*).

Вероніка входить і деякий час мовчки стоїть поруч з Петром.

В е р о н і к а. Отже, це не Каліса, а Ядвіга Антонівна. Хто б міг подумати?

П е т р о. А хто б міг подумати, що ти вибереш саме Лявона, щоб мені помститися?

В е р о н і к а. Невже не зрозуміло? Мені хотілося зробити щось таке, що неможливо вибачити. Щоб раз – і назавжди. З Лявонам я не просто зрадила тобі – я зрадила публічно. Перетворилася в героїню літературного твору, тільки під справжнім іменем та прізвиськом.

П е т р о. Близькі люди знають болючі місця одне одного. (*З надією*). Але час гоїть найважчі рани...

В е р о н і к а (*перериває*). Петре, навіть якщо ти мені вибачиш, я собі – ніколи.

П е т р о. Зрозуміло. (*Помовчавши*). І що ти збираєшся робити?

В е р о н і к а. А що мені залишається? Тільки втекти. З твого життя, з цього міста, з цієї країни.

П е т р о. Яким чином?

В е р о н і к а. Їду на два роки вчитися до Праги. А потім... немає певності, що повернуся. (*З надією*). А ти не хочеш виїхати?

П е т р о. Куди?

В е р о н і к а. Усе одно – куди, головне – звідси.

П е т р о. Ні, я не хочу виїжджати. З якої нагоди? Тому, що моя кохана перетворилася на героїню порнографічного роману? (*Сумно усміхається*). Несерйозна підстава для отримання візи. Єдине, на що я відважуюся – піти з журналу.

В е р о н і к а. І чим будеш займатися?

П е т р о. Писати дисертацію про творчість Багдановіча. Коментувати зацікавленим студенткам його інтимний щоденник.

В е р о н і к а. Бувай, Петре. Нам з тобою було... (*Шукає слова*). Так разом!

П е т р о. Бувай, Вероніко. Але пам'ятай: одного разу на вулицях стародавньої Праги ти зрозумієш, що не виправила своєї помилки, а зробила наступну.

В е р о н і к а. Яку?

П е т р о. Просту. Хотіла втекти від себе самої. Ти сподіваєшся в іншому місті, у іншій країні стати іншою Веронікою. А це неможливо. Зміна декорацій не змінює внутрішньої сутності героїв.

В е р о н і к а (*сумно*). Отже, назавжди залишуся героїнею порнографічного роману.

Чути дзвінок у двері.

П е т р о (*кричить*). Відчинено!

Входить Макс з двома пляшками шампанського у руках.

М а к с (*радісно*). Друзі мої, є пропозиція! Давайте забудемо про старі кривди і разом вип'ємо шампанського. Як писав герой нашої сьогоднішньої урочистості: "Хто ми такі? Тільки подорожні – спокутники серед небес. Навіщо ж на землі сварки й тривоги, біль і жаль, якщо всі ми разом летимо до зірок?" (*Озирається*). До речі, ви не знаєте, куди пропала Каліса?

У цей момент на сцену виходить Клава. Точніше, акторка, яка в першій історії грала роль Клави. Застигає нерухомо неподалік від проасценіуму, до грудей притискає загорнутий у папір портрет. Після неї з'являється актриса в костюмі Дарії Тимофіївни,

покурює папіроску в довгому мундштуку. І нарешті з'являється актор у костюмі Стили з гітарою в руці, але не грає на ній.

Актори, які грають персонажів другої історії – Петра, Вероніки і Макса – здивовано дивляться на персонажів першої історії, потім переглядаються між собою.

М а к с (нерозуміюче показує Петрові рукою на акторку, яка тільки що була Калісою). Що скажеш?

П е т р о (пояснює Максіві). Спектакль закінчився.

М а к с (втішено). А-а-а-а... (Кланяється публіці).

Услід за актором, який грав Макса, кланяються публіці й усі інші актори, закінчуючи відразу дві історії: давню та сучасну.

З а в і с а